

Wiesława Kordczuk

Archiwum Rękopiśmienne Marii Dąbrowskiej w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza

---

Biuletyn Polonistyczny 19/4 (62), 45-48

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

związane z Andrzejem Towiańskim i grupą jego uczniów (m.in. prezentowany na wystawie Romantyzmu portret Napoleona pędzla W. Wańkowicza); listy H. Sienkiewicza do Woronieckich (ok. 50 listów); ofiarowane przez W. Kapera listy J. Tuwima (ok. 30 listów); rękopisy sztuk T. Różewicza; rękopisy wierszy i korespondencja M. Jastruna; archiwum okupacyjne "Wisły"; archiwum L. Kruczkowskiego; archiwa K.I. Gałczyńskiego i J. Zawieyskiego; przedwojenne archiwum J. Przybosia. Stała ekspozycja Muzeum powiększyła się o gabinet M. Wańkowicza, otwarty w miesiąc po śmierci pisarza.

Działem specjalnym i systematycznie rozszerzanym jest fonoteka zawierająca "głosy pisarzy polskich" - wypowiedzi, recytacje własnych utworów, audycje poświęcone im i ich twórczości, koncerty poezji w wykonaniu wybitnych aktorów.

Bogate i pomnażające się z roku na rok zbiory Muzeum, zwłaszcza dotyczące Romantyzmu i dwudziestolecia międzywojennego, stwarzają szerokie możliwości pracy naukowej, którą zamierza się ująć w pewne ramy organizacyjne. Planuje się zorganizowanie dwu pracowni: Okresu Romantyzmu i Literatury XX wieku, które prowadziłyby badania filologiczne w oparciu o gromadzone zbiory. Ze względu na charakter tych ostatnich zamierza się również zorganizować pracownię konserwacji papieru.

Muzeum kontynuuje zapoczątkowaną w latach ubiegłych działalność wydawniczą: obok starannie i pięknie wydanych katalogów wystaw ukazał się ostatnio kolejny "Blok-Notes" oraz folder "Po gabinetach".

---

¹ Zob. BP z. 4/75 /58/, s. 36-39.

Dr Hanna Filipkowska

ARCHIWUM RĘKOPISMIENNE MARII DĄBROWSKIEJ W MUZEUM IM. ADAMA MICKIEWICZA W WARSZAWIE

W r. 1966, w rok po śmierci Marii Dąbrowskiej, spadkobiercy, zgodnie z wolą pisarki, przekazali spuściznę po niej Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Spuścizna obejmuje przedmioty pamiątkowe

bliskie autorce "Nocy i dni", które znalazły się w pokoju poświęconym jej pamięci, księgozbiór pisarki, liczący ponad trzy i pół tysiąca woluminów, oraz archiwum rękopiśmienne. Przedmioty pamiątkowe i księgozbiór są własnością Muzeum, natomiast trzecią część spuścizny - archiwum - spadkobiercy przekazali w depozyt. Materiały tu zawarte, znajdujące się obecnie w stadium szczegółowego opracowywania i katalogowania, udostępniane są badaczom za zgodą i wiedzą spadkobierców.

Zdeponowane w Muzeum rękopisy są tylko częścią, acz bardzo dużą, całego archiwum pisarki, gdyż wcześniej duża część jej rękopiśmiennych zbiorów trafiła do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie¹. Obejmują one następujące działy bogatego pisarstwa Dąbrowskiej: publicystykę, twórczość prozatorską i dramaturgiczną, prace przekładowe, dzienniki, a także dokumenty osobiste i korespondencję.

Publicystyka wyraźnie dzieli się tematycznie: na społeczno-polityczną, liczącą około 600 kart, i literacką, w której z kolei rozróżnia się:

a) artykuły o kulturze i sztuce, gdzie znalazły się m.in. takie tytuły, jak: "W obronie ideałów cywilizacji", "Technika a humanizm", a także rozważania o czytelnictwie, teatrze, pracy pisarza;

b) artykuły o pisarzach i książkach, m.in. o Prusie, Wyspiańskim, Żeromskim, Przybosiu, o poecie Tadeuszu Sułkowskim, Steinbecku, o "Nocy" Andrzejewskiego, "Domu kobiet" Nałkowskiej, "Leśniku" Kuncewiczowej; wiele z nich ukazało się w zbiorach "Myśli o sprawach i ludziach" oraz "Pisma rozproszone";

c) wypowiedzi autorki o własnej twórczości, głównie wstępy i komentarze do opowiadań i dramatów (ta część publicystyki liczy około 1800 kart);

d) osobną grupę stanowią artykuły o Conradzie: analizy jego twórczości i recenzje książek o nim (ponad 300 kart); większość z nich ukazała się w książce "Szkice o Conradzie";

"Szkice z podróży krajowych" z lat 1930-1938 (200 kart) zawierają m.in. artykuły o Krynicy, Krzemieńcu, Pomorzu (spora ich część drukowana była w ówczesnej prasie); "Szkice z podróży zagranicznych" (370 kart) przynoszą refleksje i spostrzeżenia pisarki z pobytów w Belgii w 1910 i 1911 r., w Jugosławii w 1936 r., w Związku

Radzieckim (po wojnie) i w NRD. Refleksje z pobytu z NRD ukazały się w formie książkowej pt. "Szkice z podróży".

Z rękopisów reprezentujących twórczość prozatorską Marii Dąbrowskiej, które trafiły do Muzeum, największą część stanowią materiały i różne redakcje kolejnych rozdziałów powieści "Przygody człowieka myślącego" (około 1400 kart maszynopisu z poprawkami autorskimi). Z "Nocy i dni" natomiast posiadamy tylko 67 kart rękopisu - są to fragmenty tomu drugiego, "Wieczne zmartwienie".

Wśród opowiadań (ponad 450 kart) znajduje się sporo wczesnych prób pisarskich autorki "Najdalszej drogi", z lat 1914-1927, w większości nie drukowanych; niektóre opowiadania są w paru nawet wersjach, które, kolejno ze sobą porównywane, dają obraz pracy pisarki, jej nieustannego dążenia do precyzji i jasności słowa.

Zachowały się też fragmenty przekładów wierszy Emila Verhaerena oraz 30 młodzieńczych wierszy Dąbrowskiej z lat 1915-1918; tylko kilka z nich było drukowanych.

Dramaty: "Stanisław i Bogumił. Dramat wysnuty z dziejów XI wieku" i "Geniusz sierocy. Dramat wysnuty z dziejów XVII wieku", opatrzone są wypisami i notatkami z materiałów źródłowych, a także wskazówkami dla reżysera i aktorów (110 kart).

Interesujące są - bo ukazują styl i sposób pracy pisarki oraz jej rzetelne i dokładne studiowanie tematu - materiały warsztatowe do planowanego dramatu o Bolesławie Krzywoustym (43 karty).

Osobna całość to "Rozdroże. Studium na temat zagadnień wiejskich" i "Moja odpowiedź. Refleksje nad polemiką z »Rozdrożem«" (150 kart).

Wśród prac przekładowych część najobszerniejszą stanowią prace dotyczące "Dziennika" Samuela Pepysa oraz tłumaczeń Czechowa. Są to fragmenty przekładu, notatki o autorach i epoce, wypisy z pomocniczych lektur (około 150 kart).

Bardzo interesujące są "Dzienniki" Marii Dąbrowskiej, obejmujące okres od 31 VII 1914 - 12 III 1958 r. Oprócz osobistych refleksji na różne tematy zawierają one wiele materiału informacyjnego o bieżących wydarzeniach politycznych i kulturalnych, o sprawach i ludziach. Rękopis liczy około 6000 kart. Istnieje też sporządzony przez pi-

sarkę maszynopis "Dzienników", w pewnych partiach rozszerzony w stosunku do rękopisu.

Około 10 000 kart liczy korespondencja Marii Dąbrowskiej. Są wśród niej listy do niej od najbliższej rodziny - od męża, Mariana Dąbrowskiego, od siostr i dalszych krewnych (najwięcej od siostry Heleny Hepke), od przyjaciół i znajomych z różnych okresów życia pisarki, od literatów i tłumaczy (m.in. listy Czesława Hernasa, Kazimierzy Iłakowiczówny, Jarosława Iwaszkiewicza, Anny Kowalskiej, Juliana Przybosia, Kazimierza Wierzyńskiego, Wojciecha Żukrowskiego). Jest wiele listów od czytelników, zarówno w kraju, jak zagranicą. Osobną partię stanowią listy wydawnictw polskich i obcych oraz listy ZLP i ZAiKS-u.

W archiwum pisarki zachowało się też około 300 umów wydawniczych.

W grupie dokumentów osobistych znajdują się świadectwa szkolne, kalendarzyki, notesy i szkicowniki pisarki oraz dyplom Nagrody Państwowej I stopnia, przyznanej Marii Dąbrowskiej w 1955 r., i akt nadania jej w r. 1957 doktoratu honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Archiwum obejmuje także rysunki, akwarele (około 260 sztuk) i szkice Marii Dąbrowskiej - w przeważającej większości są to martwe natury z kwiatami i pejzaże. Ponadto w Muzeum znajduje się ponad 1500 fotografii pisarki i osób jej bliskich, a także miejsc, w których przebywała.

Ogromne objętościowo jest też archiwum wycinków, w dużej części zgromadzone przez samą pisarkę.

---

¹ Zob. "Biuletyn Polonistyczny" 1976/3 (61), s. 95-98.

Opracowała

mgr Wiesława Kordaczuk

LITERARIA WŚRÓD NABYTEKÓW RĘKOPIŚMIENNYCH BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ (1945-1975)

Sto pięćdziesiąt lat temu, jesienią 1826 r., Tytus Działyński sprowadził swe zbiory do Kórnika i w tymże roku zaczął je udostępniać